

KÜTÜPHANELERİN GELİŞTİRİLMESİ VE KITAPLARIN DAĞITIMI*

Çeviren : Avni DABİL
Kütüphaneler Genel Müdürlüğü
Şube Müdürü

Okuma malzemelerini meydana getirenlerle okuyucular arasındaki asli araçlar olarak dağıtıcılar, sadece pasif birer bağ değildirler. Kitapları kullanma ihtimali olanlara bunlar kılavuzluk eder ve bilgi verirler. Böylece, yeterli ve iyi seçilmiş çeşitte kitapların halka ulaşmasında önemli bir rol oynarlar.

Kitap dağıtımının geliştirilmesi, iki seviyede faaliyeti gerektirir : Bir taraftan uluslararası ve bölgesel; diğer taraftan ulusal. Ülkeler arasında kitapların serbestçe hareketini bir kaç ekonomik mania engellemektedir. Bunlar arasında, ithal edilen kitaplar için alınan gümrük ve vergiler bulunmaktadır. Aynı önemde olan bir diğer engel de kitap ithali için yabancı döviz teminindeki güçlülüdür. Ayrıca taşıma masrafları, basılı malzemelerin satış fiyatlarını önemli derecede etkilemekte ve artmaktadır. Ulusal seviyede, kitap satış yerlerinin ve kütüphanelerin sayısını artırmak gerekmektedir. Bunu yaparken de genellikle ihmal edilmiş kırsal

alanlara özel bir ilgi göstermelidir. Bu işe yardımcı olmak üzere, yeni kitaplar konusunda ek bilgilerin basımı gibi modern metodlar konusunda personelin eğitimi de önemlidir.

Kütüphaneler, dağıtım alanında kilit mevkiyi işgal etmektedirler. Çünkü insan düşüncesi ve ideallerinin kayıtları ve yaratıcı muhayyellerinin ifadeleri buralarda umumun serbestçe yararlanmasına sunulmaktadır. Kütüphaneler dinlendirici ve eğlendirici kitaplarıyla insan ruhunu tazelemeye, öğrencilere yardımcı olmaya, en son bilimsel, teknik ve sosyolojik bilgi malzemelerini bulundurmaya çalışır. Kitap satın alma yoluyla kütüphaneler basım alanında dinamik bir rolü de yerine getirirler. Çünkü hem sınırlı bir okuyucu kitlesine hitabeden kitapların basımını ve hem de dünya edebiyatının zor bulunan klasiklerinin yeni basımlarını sağlarlar.

Faaliyet için Teklifler

- a) Kitapların sınırlardan geçişini serbestleştirme

* Uluslararası Kitap Yılı dolayısıyla Unesco'nun yayınladığı «Herkes için Kitap» adlı eserden dilimize çevrilmiştir.

- Eğitim, bilim ve kültürel malzemelerin serbestçe akımının sağlanması konusundaki Unesco anlaşmalarına bağlı kalınız. Kitapların ve diğer eğitim, bilim ve kültürel malzemelerin ithali konusundaki Floransa Anlaşması'na bağlı kalmış olan Devletler, özellikle kitap ithali için gerekli yabancı döviz gibi ek imkânlar sağlama yollarını araştırabilirler.
- Basılı malzemelerin ve dökümanların teatisi konusundaki Unesco kararlarına ve kitapların serbestçe akımının sağlanması ve bunun geliştirilmesi konusundaki diğer uluslararası anlaşmalara ve tavsiyelere uyunuz.
- İkili ve çok taraflı kültürel anlaşmalarda, kitap geliştirme ve mübadeleleri için gerekli hükümleri koyunuz.
- Kitap istatistiklerinin tutulmasında uluslararası kuralları uygulayınız.
- Kitapların uçak postasıyla gönderilme fiyatlarını düşürünüz.
- Kitapların ve kitap imalinde kullanılan malzemelere konulan her türlü vergi ve tarifelerin düşürülmesi gayretlerine katılınız.
- Unesco Kupon usulüne katılınız. Bu programa iştirak edip de yabancı döviz sıkıntısı çeken ülkeler, kitap almak için kendi mahalli paralarıyla kupon satın alabilirler. Münferit şahıslar ve kuru-

luşlar da gelişmekte olan ülkelerdeki bir kütüphaneye veya kitapla ilgili diğer kurumlara gönderilmek üzere hediye kuponları satın alabilirler.

b) Ulusal kitap dağıtımının tesisi

- Yeni dağıtım şebekeleri geliştiriniz
Kırsal bölgelere özel bir dikkat gösterilmelidir. Gezici kitap satıcıları, kitap kulüpleri, gezici kütüphaneler, kitap kutuları ve posta siparişiyle satışlar bu bölgelerdeki dağıtım problemlerini halledebilirler. Halkın toplu halde bulunduğu yerlerde (istasyonlardaki bekleme salonları, otobüs terminalleri, hava alanları ve halkın çalıştığı her yerde) satış ve dağıtım yerleri kurulmalıdır.
- Mevcut okuma malzemeleri hakkında malumat veriniz ve bunu yayınız. Dağıtımın etkinliği büyük ölçüde halkın mevcut eserlerden haberdar olmasına bağlı olduğu için sadece kitap kataloglarının bol bol dağıtılması yetmez; ayrıca mevcut yayınların kritik etme ve hikâyeler yoluyla tanıtılması için kitle haberleşme organları teşvik edilmelidir.
- Kitap sergileri, fuarları, festivaleri ve kitap haftaları, ayları ve yarı - ayları düzenleyiniz. Modern dağıtım ve idare teknikleri konusunda kitap satıcılarını eğitiniz.

- Kitap satıcılarına ödeme imkânları sağlayınız.

c) Yeterli kütüphane hizmetlerinin sağlanması

- Ulusal programların bir parçası olarak kitap geliştirmeye kütüphane plânlamasını bütünleştiriniz. Kütüphane hizmetlerinin her bölgedeki muhtemel okuyuculara ulaştırılması, okuyucuların çeşitli ve değişen ihtiyaçlarına cevap verecek elastikiyette yeni hizmet şekillerinin geliştirilmesi için her türlü teşebbüste bulunulmalıdır.

- Halk Kütüphanelerine her türlü bilgi ve fikir iletişim şekillerini sağlayınız.

Kitaplara ilâve olarak, bu, süreli yayınları, gazeteleri, fikirleri, diyalogları, göz ve kulağa kitap eden şeritleri ve çeşitli mikro - şekilleri ihtiva etmelidir.

- Unesco Halk Kütüphaneleri Manifestosuna bağlılığı yaygınlaştırınız. Uluslararası kitap yılı için yeniden gözden geçirilen manifesto, halk kütüphaneleri ve bunların geliştirilmesi için temel hükümleri vazetmektedir.

- Kütüphanecileri sadece meslekî teknikler konusunda değil ve fakat aynı zamanda sosyoloji ve psikoloji konularında da eğitiniz. Gelişmekte olan ülkelerde, özellikle, yeni kütüphanelerin kurulması teknik eğitimle birlikte yürütülmelidir. Bütün ülkelerde Kü-

tüphaneciler, isteklerini, aradıklarını ve ihtiyaçlarını ifade edemeyen okuyucuların ihtiyaçlarını tesbit ve tahmin etmeye muktedir olmalı ve böylece çevrede kültürel ve sosyal gelişme için elverişli bir havanın yaratılması ve idamesine yardımcı olmalıdırlar.

- Kütüphanelerin, özellikle okul kütüphanelerinin birer kültür merkezi olmasını sağlayınız.

Kütüphaneler sadece kültürün muhafaza edildiği yerler değil fakat daha ziyade kültürel canlılığın bir mihrakı olmalı; sergiler, konferanslar ve müzakereler için bir yer olarak ta hizmet görmelidir.

- Veliler, öğretmenler ve öğrenciler arasında bir işbirliği çerçevesi sağlayınız.

- Çocuklar için okuma odaları ve gençler için edebiyat koleksiyonları kurunuz.

- Yaşlılar ve sakatlar gibi özel okuyucu grupları için bölümler ayırınız ve hizmetler sağlayınız.

- Mahallî yayınevlerinin faydalanması için okuyucuların ihtiyaçları ve okuma alışkanlıkları konusunda bilgi sağlayınız.

- Ulusal bibliyografya kontrolü için gerekli adımları atınız.

Ulusal bibliyografyanın mevcut olmadığı ülkelerde bu temel konuya öncelik verilmelidir. Bibliyograf-

ya kontrolünün tesisi ve geliştirilmesinde, Uluslararası Standart Bibliyografya Tarifi ve Uluslararası Kitap Numaraları ve seri Numaraları gibi uluslararası kaideler uygulanmalıdır. Bu, ortak kataloglama ve otomatik bibliyografya kaydına dayanan ileri tek-

nolojilere nihai geçiş için gereklidir.

- Ulusal, bölgesel ve uluslararası kütüphane şebekeleri geliştiriniz. Çeşitli ülkelerdeki kurumlar arası kütüphane işbirliği malzeme mübadelesini geliştiriniz.

1972 «Kitap Yılı»nın Kitapları

Merkezi İstanbul'da bulunan Millî Eğitim Bakanlığı Basma Yazı ve Resimleri Derleme Müdürlüğünce resmen hazırlanan bir istatistiğe göre geçen 1972 yılında bütün Türkiye'de basılıp derlenen eserlerin sayısı 6.913'ü bulmuştur. Bu rakam, Türk yayın tarihinde bir rekor teşkil etmektedir. Eserlerin 5.738'i kitap, 1.175'i broşürdür; bunlardan 14'ü notadur. 5.809 telif esere karşılık, 1.104 çeviri eser yayımlanmıştır. İstanbul'da 4.120, Ankara'da 2.247, başka şehirlerde 546 eser basılmıştır.

Yayınların konu sınıflandırması da şöyledir: Sosyal bilimler 1.774, Uygulamalı bilimler 1.352, Edebiyat 1.153, Genel konular 766, Nazari bilimler 83, Tarih - Coğrafya - biyografya 438, Güzel Sanatlar - Spor - Turizm 342, Din ve İlahiyat 298, Dilbilim 172, Felsefe ve ahlak 135. Birkaç yıldan beri ede-

biyat ikinci plandan üçüncü plana düşmüştür.

Bütün bu eserlerden 361'i yabancı ve azınlık dillerindedir: İngilizce 262, Fransızca 44, Ermenice 27, Almanca 19, Arapça 6, İtalyanca 1, Farsça 1, İspanyolca 1. Geçen yıl İbranice ve Rumca hiçbir eserin yayımlanmamış olması dikkati çekicidir.

1971'de ise yurttan 6.541 eser basılıp derlenmişti. Arada 372 eserlik lehte bir fark vardır. Türkiye'de yayımlanan eserler, yalnız nicelik bakımından bir artış göstermekle kalmamakta, nitelik yönünden de büyük bir değişim göstermektedir.

1972'DE İSTANBUL BASINI

Millî Eğitim Bakanlığı Basma Yazı ve Resimleri Derleme Müdürlüğünün 31 aralık 1972 tarihi resmi bir istatistiğe göre, İstanbul'da 426 gazete ve dergi çıkmaktadır. Bunlardan

736'sı dergi 190'ı gazetedir, gazetelerden 58'i gündelik (18'i ajans bülteni), 49'u aylık, 44'ü haftalık, 14'ü onbeş günlük, 9'u süresi belirsiz, 5'i yıllık, 4'ü iki aylık, 4'ü üç aylık, 2'si dört aylık, 1'i altı aylıktır. Bunlardan 51'i ilkin 1972'de çıkmağa başlamıştır.

Dergilerden ise 261'i aylık, 238'i yıllık, 82'si haftalık, 61'i üç aylık, 19'u onbeş günlük, 19'u iki aylık, 17'si altı aylık, 13'ü süresi belirsiz, 11'i dört ayda bir, 3'ü haftada üç, 2'si haftada iki kez çıkmaktadır. Bunlardan 185'i yeniden kurulmuştur.

İstanbul gazete ve dergilerinin konu sınıflandırması şöyledir: Genel konular 366, sosyal bilimler 231, uygulamalı bilimler 138, güzel ve tatbiki sanatlar 90, edebiyat 60, felsefe - ahlâk 11, tarih - coğrafya - biyografya 10, nazari bilimler 9, din ve ilâhiyat 7, dil 3.

İstanbul'da yabancı dillerde 45 gazete ve dergi çıkmaktadır: İngilizce 13, Ermenice 8, Fransızca 6, Almanca - Türkçe 3, İngilizce - Türkçe 3, Almanca 2, Rumca 2, Türkçe - Fransızca 2, Musevice 1, Arnavutça 1, İtalyanca 1, Türkçe - Musevice 1, İngilizce - Almanca - Fransızca 1, Türkçe - İngilizce - Fransızca 1. Bunlardan

5'i gündeliktir, 3'ü de bu yıl kurulmuştur.

1971'de ise İstanbul'da 967 gazete ve dergi yayımlanmaktaydı. Arada 41 aded alehte bir fark vardır.

1972'DE TÜRKİYE'DE 2.379 GAZETE VE DERGİ ÇIKTI

İstanbul'da bulunan Millî Eğitim Bakanlığı Basma Yazı ve Resimleri Derleme Müdür-lüğünce 31 Aralık 1972 tarihi esas alınarak hazırlanan resmi bir istatistiğe göre, Türkiye'de tam 2.379 gazete ve dergi yayımlanmaktadır. Bunlardan 1078'i gazete, 1.301'i dergidir.

Çıkış süreleri bakımından gazete ve dergiler şöyledir: Günlük 433 (24,ü ajans bülteni), haftada üç kez 8, haftada iki kez 96, haftalık 283, on günde bir 1 onbeş günlük 81, aylık 605, iki aylık 59, üç aylık 147, dört aylık 21, altı aylık, 47, yıllık 411, süresi belirsiz 197. Bunlardan ilkin 197'de çıkmağa başlayanlar: İstanbul'da 51 gazete ile 185 dergi, başka yerlerde 164 gazete ile 142 dergidir.

Konu sınıflandırması: Genel konular 1.304, sosyal bilimler 516, uygulamalı bilimler 257, güzel sanatlar - spor - turizm 119, edebiyat 83, nazari

bilimler 36, tarih - coğrafya - biyografya 27, din 17, felsefe - ahlâk, 11, dil 9.

Türkiye'de yabancı dillerde 92 gazete ve dergi çıkmaktadır: İngilizce 45, Türkçe - İngilizce 12, Fransızca 9, Ermenice 8, Almanca 3, Türkçe - Almanca 3, Türkçe - Fransızca 3, İtalyanca 2, Rumca, 2, İngilizce - Almanca - Fransızca 1, Musevice 1, Arnavutça 1, Türkçe - Musevice 1, Türkçe - İngilizce - Fransızca 1. Bunlardan 45'i İstanbul'da, 47'si başka yerlerde basılmaktadır.

1971'de yurdumuzda 2.376 gazete ve dergi çıkmaktaydı. Bu duruma göre, 1972'de 3 gazete ve derginin artmış olduğu görülmektedir.

1972'DE HER İLDE KAÇ GAZETE VE DERGİ ÇIKTI

Millî Eğitim Bakanlığı Basma Yazı ve Resimleri Derleme Müdürlüğünce 31 Aralık 1972 tarihi esas tutularak resmen hazırlanan bir istatistiğe göre, Türkiye'nin her ilinde çıkan gazete ve dergi sayısı şöyledir (İlk sayı gazete ve dergi toplamını, parantez içindeki sayı da

günlük gazete adedini belirtmektedir) :

Adana 19(7), Adıyaman 5(4), Afyon 21(3), Ağrı 4(4), Amasya 2(2), Ankara 647 (41), Antalya 14(5), Artvin 8(4), Aydın 15(5), Balıkesir 20(9), Bilecik 12(9), Bingöl 3(2), Bitlis (1), Bolu 4(2), Burdur 4(3), Bursa 20(4), Çanakkale 22(9), Çankırı 5(4), Çorum 6(4), Denizli 14(5), Diyarbakır 5(2), Edirne 10(6), Elâzığ 9(5), Erzincan (1), Erzurum 17(9), Eskişehir 11(4), Gaziantep 11(7), Giresun 5(2), Gümüşhane 2, Hakkâri (1), Hatay 22(17), Isparta 9(2), İçel 18(8), İstanbul 190 (58), İzmir 110 (20), Kahramanmaraş 5(3), Kars 6(6), Kastamonu 19(1), Kayseri 16(8), Kırklareli 10(3), Kırşehir 5, Kocaeli 15(7), Konya 38(8), Kütahya 9(3), Malatya 13(7), Manisa 22(7), Mardin (11), Muğla 17(7), Muş 2(1), Nevşehir 5(3), Niğde 5(3), Ordu 10(7), Rize 5(4), Sakarya 8(7), Samsun 38(12), Siirt 9(2), Sinop 4, Sivas 11(1), Tekirdağ 5(3), Tokat 16(10), Trabzon 8(5), Tunceli 3), Urfa 15, Uşak 8(2), Van (3), Yozgat 12(10), Zonguldak 23(11). Genel toplam : 2.379.(443).